herpy

WĘŻE

Gophersnake

Pituophis catenifer

Pituophis catenifer to masywny, aktywny za dnia wąż z rodziny połozowatych, pochodzący z prerii, pustyń i skrajów lasów Ameryki Północnej. Dorasta do 1-2 metrów, poluje na gryzonie w ich korytarzach, a w obronie syczy, nadyma szyję i wibruje ogonem, upodabniając się do grzechotnika. Jest odporny i łatwy w utrzymaniu, ale duży, silny i potrafi uciec z niemal każdego terrarium.

Rodzina: Colubridae

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**100-200 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**12-15 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Półpustynia, sawanna i lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 45 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**24-29 °C**
Miejsce wygrzewania	**28-32 °C**
Temperatura w nocy	**18-24 °C**
Wilgotność	**30-50%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niewymagane**
Pokarm	**Kręgowce**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**18-48 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**2-24 jaj**
Zniesienia w roku	**1-2**
Inkubacja	**55-75 dni** przy 26-29 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Pituophis catenifer to ciężko zbudowany wąż o łuskach z kilami, stosunkowo dużej głowie, wąskiej szyi i dużych oczach. Barwa podstawowa jest jasnopiaskowobrązowa do żółtej, a wzdłuż grzbietu biegną duże, ciemnobrązowe do czarnych plamy przypominające łańcuch. Pasuje to do epitetu gatunkowego, który po łacinie oznacza 'noszący łańcuch'. Na bokach występują mniejsze, ciemne plamy, brzuch jest białawy do żółtawego, a przed okiem i za nim biegnie ciemny pas. Rysunek i ubarwienie często dopasowują się do otoczenia, więc osobniki z terenów piaszczystych są jaśniejsze niż te z lasów.

Gatunek ma bardzo rozległy zasięg, a wygląd i wielkość zależą od podgatunku. Większość form dorasta do 100-150 cm. Niektóre z Baja California osiągają około 105-120 cm, podczas gdy podgatunek *P. c. sayi* regularnie dorasta do 180 cm, a w rzadkich przypadkach przekracza 2 metry. Samice są cięższe od samców, a największe formy ważą zwykle 2-3,5 kg. Niektóre podgatunki z Baja California bywają uznawane za odrębne gatunki, dlatego liczba podgatunków nie jest ustalona.

Wąż jest niejadowity i zabija ofiarę przez uduszenie. Często bywa mylony z grzechotnikiem, ponieważ ma podobny wzór i potrafi naśladować jego zachowanie obronne: nadyma ciało, spłaszcza głowę, głośno syczy, uderza ogonem o podłoże i od czasu do czasu wykonuje wypad z zamkniętym pyskiem. Przeważnie jest to blef. W niewoli wyhodowano wiele odmian barwnych i wzorowych (morfy, np. albino, striped i osobniki bez rysunku), ale niniejszy poradnik dotyczy samego gatunku.

Osobniki z hodowli są zazwyczaj spokojne i dobrze znoszą branie na ręce. Są silne, ciekawskie i bardzo żarłoczne, a do tego wymagają dużego, całkowicie szczelnego terrarium.

Występowanie i środowisko

Pituophis catenifer ma jeden z największych zasięgów spośród węży Ameryki Północnej. Występuje od południowej Kolumbii Brytyjskiej, Alberty i Saskatchewan w Kanadzie, przez większą część zachodnich i środkowych Stanów Zjednoczonych, od wybrzeża Pacyfiku na wschód po Wisconsin, Illinois i Indianę, a na południe przez Baja California, Sonorę i Chihuahuę po środkowy Meksyk.

Poszczególne podgatunki mają własne obszary występowania. Forma nominatywna *P. c. catenifer* żyje wzdłuż wybrzeża od północnej Kalifornii po południową Kolumbię Brytyjską, *P. c. deserticola* w Wielkiej Kotlinie i suchych regionach zachodnich Stanów Zjednoczonych, *P. c. sayi* na preriach środkowej Ameryki Północnej, a *P. c. affinis* w południowo-zachodnich Stanach Zjednoczonych i północnym Meksyku. Kilka podgatunków to formy wyspowe, np. z wysp u wybrzeży Kalifornii i Baja California.

> **Naturalny zasięg:** Kanada, Stany Zjednoczone i Meksyk.

ŚRODOWISKO

Gatunek zamieszkuje wiele rodzajów terenów otwartych i półotwartych: prerie, zarośla, pustynne krzewiaste tereny, lasy liściaste i iglaste, pola uprawne oraz skraje lasów. Często spotyka się go w pobliżu wilgotnych miejsc, ale przebywa głównie na otwartych przestrzeniach, takich jak łąki i obrzeża lasów, gdzie można znaleźć gryzonie. Wąż jest najaktywniejszy w ciągu dnia, ale czasem poluje także nocą, a w silnym upale do wieczora chowa się w cieniu i norach.

Nawet do 90 % czasu spędza pod ziemią w norach gryzoni i innych kryjówkach, ale potrafi też wspinać się i pływać. W chłodnych regionach zimą zapada w hibernację, a w najgorętszym okresie może zapadać w estywację. Gody i składanie jaj przypadają na późną wiosnę i lato, a jaja są składane w gniazdach, z których czasem korzysta kilka samic.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosły *Pituophis catenifer* potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 45 cm. Powierzchnia dna jest ważniejsza niż wysokość, ponieważ gatunek kopie i eksploruje, ale rzadko się wspina. Największe osobniki, zwłaszcza *P. c. sayi*, potrzebują więcej miejsca. Młode mogą zaczynać w małym pojemniku o wymiarach około 30 × 20 cm i być przenoszone do większych w miarę wzrostu.

Terrarium musi się zamykać na zamek. Ten gatunek jest silny, napiera na pokrywy i znajduje każdą szczelinę, dlatego wszystkie otwory muszą mieć zamek lub zakręcaną pokrywę. Sprawdzają się zarówno szklane terraria, skrzynie otwierane od frontu, jak i systemy regałowe z plastikowymi pojemnikami.

Zastosuj 5-10 cm suchego, sypkiego podłoża, np. wiórów osikowych, w którym wąż może kopać. Unikaj cedru i sosny, które mogą być toksyczne, a także kolb kukurydzianych i piasku, które po połknięciu mogą spowodować zatkanie przewodu pokarmowego. Podłoże musi być suche, bo stała wilgoć prowadzi do gnicia łusek. Umieść co najmniej jedną ciasną kryjówkę na każdym końcu terrarium, aby wąż mógł być jednocześnie w cieple i w ukryciu. Ciasne kryjówki są używane chętniej niż duże. Miska z wodą powinna być ciężka i na tyle duża, by wąż mógł z niej pić, ale nie tak duża, by zanieczyszczał ją odchodami albo traktował jako miejsce do złożenia jaj. Nigdy nie karm na sypkim podłożu, tylko na płaskim kamieniu, płytce albo w osobnym pojemniku.

TEMPERATURA

Gatunek toleruje szeroki zakres temperatur. W dzień w terrarium powinno być 24-29 °C, z ciepłą strefą 28-32 °C i chłodną strefą schodzącą do 24 °C, tak aby wąż mógł sam wybierać, zwłaszcza po posiłku. Formom przybrzeżnym wystarcza nieco chłodniejsza ciepła strefa niż formom pustynnym. Nocą temperatura może spaść o 3-8 stopni, do około 18-24 °C.

Utrzymywanie węża przez wiele tygodni w tej samej wysokiej temperaturze może go obciążać i obniżać płodność samców, dlatego dobowe wahania i rytm sezonowy są zdrowe.

Użyj maty grzewczej pod jedną trzecią dna, żarówki grzewczej lub promiennika ceramicznego, wszystko sterowane termostatem. Powierzchnia maty grzewczej nie powinna nagrzewać się powyżej około 32-34 °C. Nigdy nie używaj grzejących kamieni, które mogą powodować oparzenia. Żarówki i źródła ciepła muszą być umieszczone tak, aby wąż nie mógł ich dotknąć.

Zbyt niska temperatura może powodować złe trawienie, wymioty i utratę apetytu. Wąż, który stale leży przy źródle ciepła, ma za zimno. Wąż, który leży w misce z wodą albo ciągle próbuje uciec, ma za ciepło. Mierz temperaturę termometrem cyfrowym lub pirometrem.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza nie ma dla tego gatunku dużego znaczenia, ponieważ pochodzi on z regionów suchych do umiarkowanie wilgotnych, a konkretna wartość nie jest udokumentowana. Zwykła wilgotność w pomieszczeniu na poziomie około 30-50 % jest odpowiednia, a terrarium musi być dobrze wentylowane, żeby podłoże pozostawało suche.

Więcej wilgoci potrzeba tylko podczas linienia. Oznaki zbliżającego się linienia to matowa skóra, zmętniałe oczy i wycofane zachowanie. Wstaw do terrarium kryjówkę z wilgotnym mchem lub wilgotnym ręcznikiem papierowym i codziennie lekko zraszaj. Wąż zwykle zrzuca wylinkę w całości, razem z łuskami ochraniającymi oczy i końcem ogona. Resztki, zwłaszcza nad oczami i na końcu ogona, trzeba ostrożnie usunąć wilgotną ściereczką.

Świeża woda musi być dostępna przez cały czas i wymieniana codziennie, a miskę należy myć raz w tygodniu.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Pituophis catenifer jest aktywny za dnia, ale nie potrzebuje światła UVB, żeby pozostać zdrowym, i rzadko się wygrzewa w słońcu. Wystarczy zwykły rytm dnia i nocy, około 12 godzin światła i 12 godzin ciemności, sterowany wyłącznikiem czasowym. Jeśli terrarium stoi przy oknie, krótkie jesienne dni mogą sprawić, że wąż przestanie jeść, bo odbiera je jako nadejście zimy. Można to świadomie wykorzystać przed rozmnażaniem, ale jeśli zwierzęta mają być aktywne przez cały rok, światło musi palić się co najmniej 12 godzin dziennie.

Nie stosuj mocnych lamp punktowych blisko węża i umieść wszystkie żarówki tak, aby wąż nie mógł ich dotknąć.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Gatunek żywi się gryzoniami, a w niewoli dostaje mrożone i rozmrożone myszy i szczury. Nie podawaj żywych gryzoni, które mogą pogryźć węża. Ofiara może być najwyżej tak szeroka jak najszersze miejsce ciała węża. Lepiej podać dwie małe ofiary niż jedną dużą.

Wąż jest bardzo żarłoczny. Młode karmi się co 5-7 dni, a dorosłe dostają 1-2 małe, dorosłe szczury tygodniowo. Przestaw węża na szczury, gdy tylko ofiara będzie wystarczająco duża, żeby jako dorosły nie potrzebował 5-10 myszy tygodniowo. Podawaj pokarm długą pęsetą, bo wąż może rzucić się na wszystko, co się porusza, gdy tylko terrarium zostanie otwarte. Jeśli utknie w trybie żerowania, zdecydowane, lekkie pchnięcie głowy pęsetą lub hakiem do węży może go z niego wyprowadzić.

Zwierzęta łatwo tyją. Nadwaga zwiększa ryzyko zatrzymania jaj i skraca życie. Wąż powinien być okrągły i jędrny, bez widocznego kręgosłupa. Suplementy witaminowe są zbędne, jeśli ofiary są zdrowe i dobrze odżywione, a jeśli się je stosuje, to najwyżej lekko co trzecie-czwarte karmienie. To normalne, że wąż robi sobie przerwę w jedzeniu na 3-5 tygodni bez widocznej przyczyny. Jeśli poza tym jest zdrowy, można to przeczekać.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Pituophis catenifer jest spokojny i ciekawski, ale ma dramatyczne zachowanie obronne. Zagrożony nadyma ciało, głośno syczy, wibruje ogonem i wykonuje wypady z otwartym lub zamkniętym pyskiem. Osobniki z hodowli pokazują to najczęściej tylko w obronie terrarium i zazwyczaj uspokajają się po podniesieniu. Regularne branie na ręce sprawia, że wąż staje się

spokojniejszy, zwłaszcza młode, które są bardziej nerwowe i mogą kąsać. Podtrzymuj całe ciało i nie pozwól, żeby wąż zwisał. Nie bierz węża na ręce podczas linienia ani tuż po posiłku, a nowym zwierzętom daj czas na aklimatyzację, zanim zaczniesz je brać na ręce.

Węża najlepiej trzymać pojedynczo. Choć rzadko zjada inne węże, problemy ze zwierzętami w tym samym terrarium mogą pojawić się w każdej chwili, a samce mogą walczyć w okresie godowym. Gatunek świetnie ucieka i jest silny, dlatego zawsze pilnuj zamków i pokryw.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce mogą osiągać dojrzałość płciową po 1,5-2 latach, natomiast samice w naturze dopiero po około czterech latach. Samice powinny być masywne, zdrowe i najlepiej mieć co najmniej trzy lata, zanim zostaną dopuszczone do rozrodu, a ich wzrostu nie należy przyspieszać dużymi posiłkami, żeby szybciej osiągnęły rozmiar rozrodczy. Płcie są do siebie podobne, a określanie płci wymaga doświadczenia i najlepiej zostawić je doświadczonemu hodowcy lub weterynarzowi.

GODY I KOPULACJA

Rozmnażanie zwykle wymaga okresu schłodzenia. Późną jesienią przerywa się karmienie, aż przewód pokarmowy będzie całkowicie pusty, a następnie stopniowo ogranicza się światło i ciepło. Obniż temperaturę do około 13 °C. W chłodnym pomieszczeniu wystarczy przerwać karmienie i zimą wyłączyć światło i ogrzewanie. W okresie spoczynku podaje się wyłącznie świeżą wodę. Wiosną w ciągu kilku dni ponownie zwiększa się światło i ciepło, a zwierzęta karmi się obficie.

Po pierwszym linieniu po okresie spoczynku samca wpuszcza się do samicy, najlepiej do jej terrarium, gdzie znajdują się jej zapachy. Zaloty mogą być gwałtowne, z dzikimi pościgami po terrarium, dlatego w okresie godowym przestronne terrarium jest zaletą. Gdy kopulacja jest pewna, zwierzęta wracają każde do swojego terrarium.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica jest gotowa do złożenia jaj około 6-8 tygodni po kopulacji i linieje na tydzień przedtem. Następnie powinna dostać miejsce do złożenia jaj, np. dużą skrzynkę z wilgotnym torfowcem, a miskę z wodą wymienia się na mniejszą, żeby jaja nie zostały w niej złożone. Samica składa 2-24 jaja, zwykle nocą. Zazwyczaj jest jedno zniesienie w roku, a niektóre samice składają dwa.

Zapłodnione jaja są białe, duże i skórzaste. Niezapłodnione jaja są mniejsze, żółte i twarde. Zapłodnione jaja sklejają się ze sobą, dlatego najlepiej inkubować je w jednej bryle. Jeśli trzeba je rozdzielić, ostrożnie rozcina się je nicią dentystyczną i trzyma górną stroną do góry.

INKUBACJA

Jaja przenosi się do pojemnika z wermikulitem i wodą zmieszanymi w równych częściach wagowo. Wilgotność musi być stabilna, a podłoże nie może być tak mokre, żeby dało się z niego wycisnąć wodę. Temperatura powinna wynosić 26-29 °C, najlepiej około 28 °C. Jeśli jaja się zapadają, jest za sucho, ale nadmiaru wilgoci nie da się naprawić, więc lepiej wybrać zbyt sucho niż zbyt mokro. Wyklucie następuje po 55-75 dniach. Pozwól młodym wyjść samodzielnie i nie rozcinaj jaj zbyt wcześnie.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają przy wykluciu 30-35 cm długości i często od pierwszego dnia syczą i atakują. Linieją w ciągu tygodnia, a potem mogą dostać pierwszy posiłek. Większość bez problemu przyjmuje rozmrożone myszy. Trzymaj je pojedynczo w małych pojemnikach z kryjówką i ręcznikiem papierowym jako podłożem. Karm 1-2 razy w tygodniu całymi ofiarami odpowiedniej wielkości. Przez pierwsze trzy lata rosną szybko, a potem wolniej.

Zdrowie i częste błędy

Gatunek jest odporny, a większość problemów wynika z niewłaściwej temperatury lub wilgotności. Typowe błędy to:

- Zbyt niska temperatura, która powoduje złe trawienie, wymioty i utratę apetytu.
- Wilgotne podłoże i słaba wentylacja, które prowadzą do gnicia łusek i infekcji skóry.
- Przekarmianie, które prowadzi do otyłości, zatrzymania jaj i krótszego życia.
- Resztki wylinki, zwłaszcza łuski ochraniające oczy i koniec ogona, które trzeba ostrożnie usunąć po linieniu.

- Roztocza i kleszcze. Roztocza widać jako małe czarne kropki na zwierzęciu, w misce z wodą i na dłoniach po braniu węża na ręce, a mogą one powodować anemię. Lecz środkami od weterynarza lub ze sklepu zoologicznego.
- Zatkanie przewodu pokarmowego połkniętym podłożem, jeśli zwierzę jest karmione na sypkim podłożu.

Oznaki choroby to ospałość, wymioty, brak odchodów, zmienione odchody, ciężki lub otwarty oddech, pomarszczona skóra oraz śluz z nosa lub pyska. Zgłoś się do weterynarza doświadczonego w leczeniu gadów, jeśli wąż nie je od kilku tygodni i jednocześnie wygląda na chorego.

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.